

2.9. Parannetaan tapaa, jolla EU:n maatalous vastaa ruokaa ja terveyttä koskeviin uusiin yhteiskunnan vaatimuksiin, mukaan lukien turvallinen, ravitseva ja kestävä tavalla tuotettu ruoka, ruokahävikki sekä eläinten hyvinvointi

2.9.1. Nykytila

Kuluttajien tarpeisiin vastaava kohtuuhintainen, ravitseva ja terveellinen ruoka

Ruudalla on keskeinen merkitys ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Epäterveellinen ruokavalio, joka sisältää liikaa energiaa, suolaa ja sokeria sairastuttaa ihmiset. Tarttumattomat taudit kuten sydän- ja verisuonisairaudet, diabetes ja syövä (non-communicable diseases, NCD) aiheuttavat 80 % terveydenhuollon kuluista EU:ssa (WHO 2015). Ennaltaehkäisyyn käytetään minimaalinen määrä rahaa (3 % terveyskuluista) ja ennaltaehkäisystä myös säästetään ensimmäisenä (State of health EU). Arvion mukaan v. 2035 tarttumattomat taudit maksavat enemmän kuin ilmastonmuutos. Suomessa pelkästään lihavuuden kustannukset olivat jo vuonna 2011 noin 330 miljoonaa euroa (THL 2015), ja elintavoista johtuvat hoitokustannukset ovat Suomessa yhteensä yli kaksi miljardia euroa vuodessa (Ruoka2030).

Terveellisyys on noussut elintarvikemarkkinoilla yhdeksi vahvimista ruoka-alan trendeistä. Kuluttajien tarpeita kartoitettiin myös komission CAP-uudistusta koskevassa Future of Food and Farming-kuulemisessa keuhällä 2017. Kuulemisen pohjalta tehdyssä komission tiedonannossa syksyllä 2017 terveellisyys nousi omaksi alakohdaksi. Ruokatarjonnassa terveellisen vaihtoehdon tulee olla kaikille helpoin valinta. Valikoima ja hinta ovat keskeisiä kuluttajan ostopäätöstä ohjaavia tekijöitä, joten tarjonnan ja hintojen tulee olla terveellisiä vaihtoehtoja tukevia. Vastuu terveellisen ruokavalion ostomahdollisuuksista kuuluu koko yhteiskunnalle ml. ruokaketjun eri toimijat. Tällä hetkellä epäterveellisen ruokavalion aiheuttamat kulut lankeavat yhteiskunnan maksettavaksi ja taloudelliset hyödyt näiden ravitsemuslaadulta heikkojen, mutta tuottajalle korkeakatteisten, hyvin säilyvien ja voimakkaasti markkinoiduista tuotteista jäävät yksityiselle sektorille. Ihmisten tai ympäristön terveyden ja hyvinvoinnin kustannuksella ei voi rakentaa kestävä ruokajärjestelmää. EU:n keskeinen arvo on kuluttajansuoja ja kansalaisten terveys, joten terveys tulisi huomioida kaikissa politiikoissa, myös maatalouspolitiikassa.

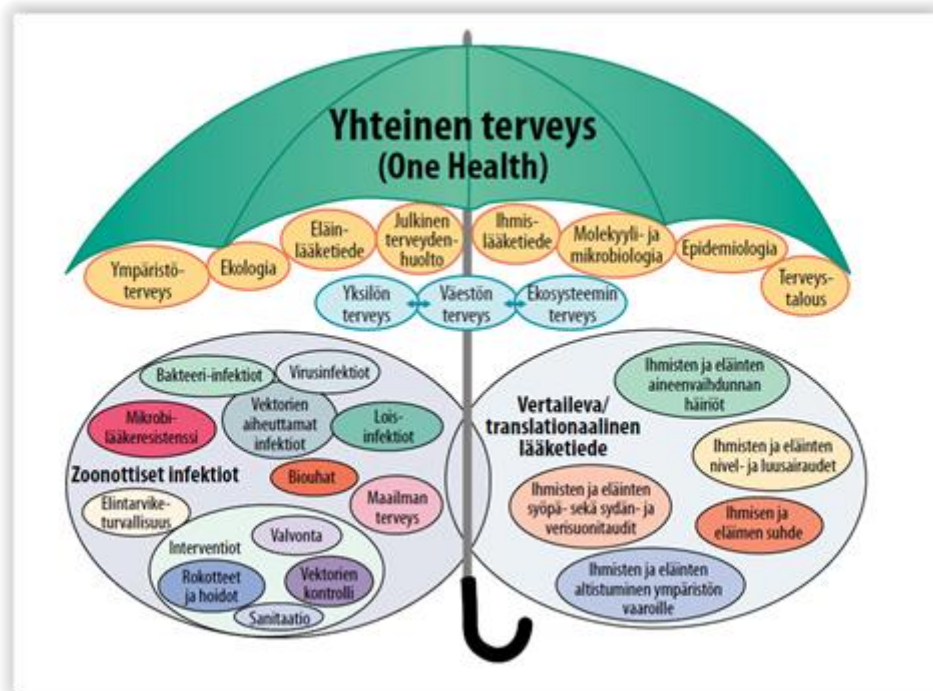
Kansalliset ravitsemussuositukset laatii Suomessa Valtion ravitsemusneuvottelukunta, joka on maa- ja metsätalousministeriön alainen asiantuntijaelin (VRN 2020). Terveyttä edistävä ruokavalio on kokonaisuus, jota suosituksissa havainnollistetaan ruokakolmiolla ja lautasmallilla. Monipuolinen ja vaihteleva ruokaineiden valinta mahdollistaa terveyttä edistävien, ympäristön kannalta kestävien ja hyvänmakuisien aterioiden ja välipalojen koostamisen. Ravitsemussuositusten keskeinen tavoite on parantaa väestön terveyttä ravitsemuksen avulla. Suosituksen mukaisen, ravitsemuksellisesti riittävän ruokavalion voi yksilötasolla koostaa usealla eri tavalla. Suomalaisten tulisi syödä kasvipainotteisesti, vähentää punaisen lihan ja lihajalosteiden käyttöä, syödä vähemmän suolaa, sokeria ja tyydytynyttä rasvaa. Maitovalmisteissa tulisi suosia rasvattomia ja vähärasvaisia tuotteita. Kestävän yhteiskuntasitoumuksen tavoitteiden saavuttamiseksi luotu ravitsemussitoumusohjelma on malli, jossa alan toimijoita kannustetaan tuote- ja palveluvalikoimaa ravitsemusnäkökulmasta kehittäviin toimenpiteisiin.

EU:n koulujakeluohjelman avulla on vaikutettu lapsien ravitsemukseen ja edistetty terveellistä ruokavaliota. Koulujakelutuki rahoitetaan EU:n varoista ja sitä on Suomessa myönnetty maitotuotteille sekä hedelmille ja vihanneksille. Koulujakelutuki on lisännyt luomumaidon käyttöä päiväkodeissa ja kouluissa (Proluomu 2017).

Korkean elintarviketurvallisuuden tason ylläpitäminen

Elintarviketurvallisuus vaikuttaa suoraan ihmisten terveyteen ja siksi se on osa One Health -konseptia, jonka tarkoituksena on turvata väestön terveyttä. One Health -konsepti on vanha ja laajalle levinnyt. Lääkäreiden ja eläinlääkäreiden aloittama One Health -liike lähtee ajatuksesta, että ihmisten ja eläinten terveys ovat sidoksissa paitsi keskenään, myös ympäristöön, jossa tapahtuvat muutokset vaikuttavat merkittävästi terveyteen (CDC 2020). One Health -ajattelutavan mukaan on olemassa vain yksi terveys sen sijaan, että ihmisten, eläinten,

kasvien ja ympäristön terveydet olisivat erillisiä kokonaisuuksia. One Health –lähestyminen on kehys, joka kannustaa katsomaan suurta kokonaisuutta ja tekemään yhteistyötä eri alojen kesken.

Kuva 2.9.1.1. One Health eli yhteinen terveys on kansainvälinen strategia, jossa ihmisten, eläinten ja ympäristön hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalla tieteidenvälisellä yhteistyöllä. (Sukura ja Hänninen 2016)

Suomessa elintarvikeeturvallisuuden eteen on tehty valtavasti töitä. Tähän liittyy hyvä jäljitettävyyys ja tuotantoketjun läpinäkyvyys sekä elintarvikeketjun vastuullisuus. Tutkimus- ja seurantajärjestelmät ovat vahvat. (ETT 2020, Ruokavirasto 2019). Elintarvikeeturvallisuus tarkoittaa ihmisten terveyden suojaamista elintarvikkeiden mikrobien sekä kemiallisten ja fysikaalisten tekijöiden aiheuttamilta vaaroilta. Elintarvikeeturvallisuusvaarat voivat aiheuttaa muun muassa välittömiä ruokamyrkytyksiä ja allergisia reaktioita, kroonisia jälkitauteja, tai jopa pitkäaikaisairauksia kuten syöpiä. Sairastumisilla on kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen merkitys, koska ne aiheuttavat kuolemia, lisääntyneitä terveydenhoitokuluja, sairaalapäiviä ja poissaoloja työstä. Oman elintarvikeeturvallisuusuhan muodostavat zoonosit, sillä ihmisten tartuntataudeista maailmanlaajuisesti noin 70 % on peräisin eläimistä. Elintarvikkeiden turvallisuuteen kuuluu myös eläinlääkkeiden käytön, kiellettyjen aineiden ja lääkejäämien valvonta. Myös ravitsemusturvallisuus tulisi olla osa elintarvikeeturvallisuutta.

Suomessa elintarvikelaki (23/2006), yleinen elintarvikeasetus ((EY) N:o 178/2002) sekä yleinen elintarvikehygieniasetus ((EY) N:o 853/2004) säätelevät elintarvikkeita koskevat vaatimukset. Peruslähdekohta elintarvikkeen myynnille on, että tuote on turvallinen ja laadultaan hyvä (eli vastaa elintarvikemääräyksiä) ja että kuluttaja saa elintarvikkeista oikeat ja riittävät tiedot eikä häntä johdeta harhaan. Suomen elintarvikeketjun valvontaan sisältyy koko ketjun valvonta kasvintuotannon, kasvien ja eläinten terveyden, eläinten hyvinvoinnin sekä elintarvikkeiden tuotannon, myynnin ja tarjoilun osalta. Ketjun valvontaa toteuttavat hyvässä yhteistyössä useat viranomaiset paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. (Ruokavirasto 2019). Elintarvikkeiden turvallisuusvaatimusten täyttäminen on myös ehto elintarvikkeiden viennille Suomesta.

Eläinperäisten elintarvikkeiden eettinen tuotanto ja tuotantoeläinten hyvinvointi

Eläinten terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyvä osaaminen sekä eläintautien ja lääkkeiden käytön hallinta ovat nykyään ja voivat olla myös tulevaisuudessa suomalaisen tuotannon vahvuuksia (Evira 2018, Ruokafakta 2018, ESVAC 2016, Euroopan Unionin neuvosto 2019). Elintarviketurvallisuuteen, ympäristöön sekä tuotantoeläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät korkeat vaatimukset tukevat vastuullista tuotantoa ja tuotteiden korkeaa laatua, mutta niiden tulisi olla myös kustannustehokkaita ja mahdollistaa taloudellinen hyöty. Terveiden ja hyvinvoivien eläinten sairauksien hoitokulut ovat pienemmät ja mikrobilääkkeiden vähentynyt käyttötarve vähentää mikrobilääkeresistenssiä.

Eläintuotannossa lääkittämisellä on laajoja vaikutuksia. Antibioottien runsas käyttö on johtanut resistenttien superbakteerien syntyyn, joista aiheutuvat tuottavuuden laskun ja terveydenhuollon kulut ovat EU:ssa 1,5 miljardia euroa vuodessa (European Commission). EU:ssa 25 000 potilasta kuolee vuosittain resistenttien bakteerien aiheuttamiin infektioihin. Antibioottiresistenssin yleistymisen onkin yksi ihmisten ja eläinten terveydenhuollon vakavimpia uhkia. Suomessa on panostettu eläinten hallitun mikrobilääkekäytön ohjaukseen. Suomessa pyritään ennaltaehkäisemään sairauksia olosuhteisiin vaikuttamalla ja tätä kautta lääkinnän tarvekin vähenee (Ruokavirasto 2019a). Mikrobilääkkeiden käyttö tuotantoeläimille on Suomessa kansainvälisesti katsottuna erittäin vähäistä. (Ruokafakta 2018, ESVAC 2016). Merkittävä osa maailman antibiooteista käytetään tuotantoeläinten kasvun nopeuttamiseksi sekä tarpeettomasti terveiden eläinten tautien ehkäisyssä. Suomessa näin ei kuitenkaan toimita. Tehokkaimpia keinoja ehkäistä antibioottiresistenttien bakteerikantojen kehittymistä on vähentää lääkkeiden käyttötarvetta huolehtimalla eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista. Ennaltaehkäisevään työhön on panostettu Suomessa kaikilla kotieläintuotantosektoreilla.

Suomessa eläinten terveydenhuolto on osa kansallista laatustrategiaa ja se vahvistaa elintarviketuotantoketjun vahvuuksia kuten hyvää eläinten terveystilannetta, vähäistä lääkkeiden käyttöä, elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä parantaa tilatason seurantaa, läpinäkyvyyttä ja dokumentaatiota. Lyhyt tuotantoketju takaa läpinäkyvyyttä tuotanto-olosuhteisiin ja -tapaan. Tuotantoeläinten ennaltaehkäisevällä terveydenhuollolla vahvistetaan myös maatilojen riskienhallintaa. Erillistä kansallisen tuotantoeläinten terveydenhuollon organisaatiota ei ole, vaan tätä työtä koordinoi Eläinten terveys (ETT ry) nautojen, sikojen ja siipikarjan terveydenhuollon osalta. Työtä ohjaa ja linjaa yhteistyöryhmä, johon kuuluvat teollisuuden, viranomaisten, opetuksen ja tutkimuksen, tuottajajärjestöjen ja Suomen eläinlääkäriliiton edustajat. ETT:n tehtäviin kuuluu mm. tuotantoeläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen nautojen, sikojen ja siipikarjan kansallisen terveydenhuollon koordinoinnin kautta sekä ohjaamalla eläinaineksen ja rehujen tuontia siten, että tautiriskit hallitaan sekä tarttuvien tautien ehkäisyyn liittyvän tiedon jakaminen ja tarttuvien tautien saneerausneuvointi. (ETT 2020)

Tärkeitä tekijöitä ovat olleet elinkeinon toimet, kuten eläinaineksen ja rehujen tuonnin ohjaus, jotta uusien tautien leviäminen Suomeen estetään. Suomessa on myös saneerattu muualla yleisiä tarttuvia tauteja. Perusterveyttä pidetään yllä hyvän tuotantohygienian, riittävän tautisuojausten, sopivien pito-olosuhteiden, suunnitelmallisen ruokinnan ja oikeiden toimenpiteiden avulla. Näitä toimia ohjataan lainsäädännön lisäksi järjestelmällisellä ja dokumentoidulla eläinten terveydenhuollolla. (ETT 2020, Hyvää Suomesta 2020).

C.47: Antimicrobials sales in food producing animals (kuva x)

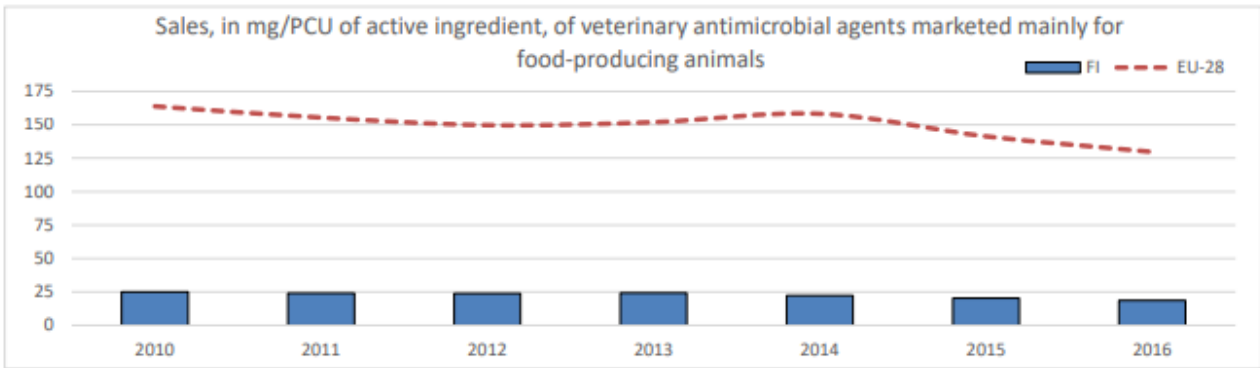
2013: 24

2014: 22

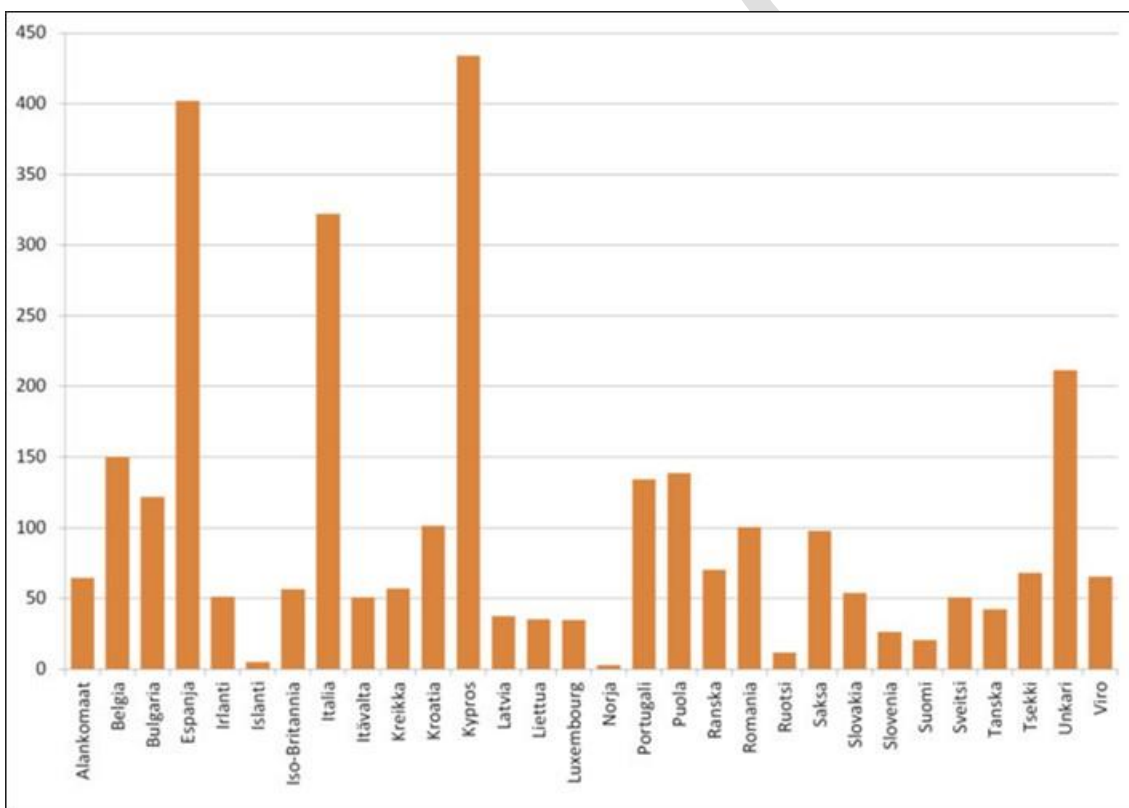
2015: 20

2016: 19

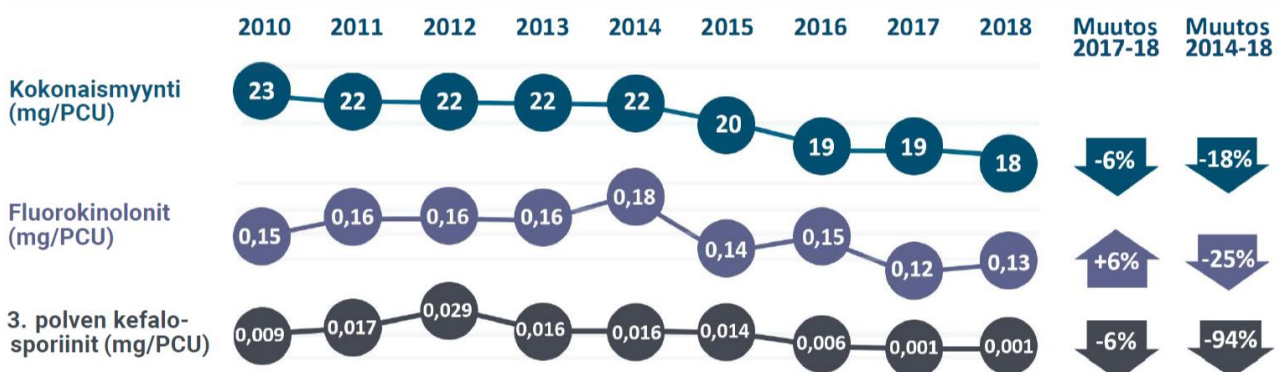
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_9_final.pdf

Kuva 2.9.1.2. Tuotantoeläimille tarkoitettu mikrobilääkkeiden myynti Suomessa ja EU:ssa (European Commission).

Kuva 2.9.1.3. Tuotantoeläinten määrään suhteutettu mikrobilääkkeiden kokonaismyynti eri maissa vuonna 2016, mg/PCU. (Ruokafakta 2018)

Kuva 2.9.1.4. Suomessa antibioottien käyttöä seurataan tuotantoeläimillä kokonaismäärinä. Ruokavirasto valmistelee eläinlajeittaista antibioottien käytön seurantajärjestelmää. (FINRES-Vet 2018)

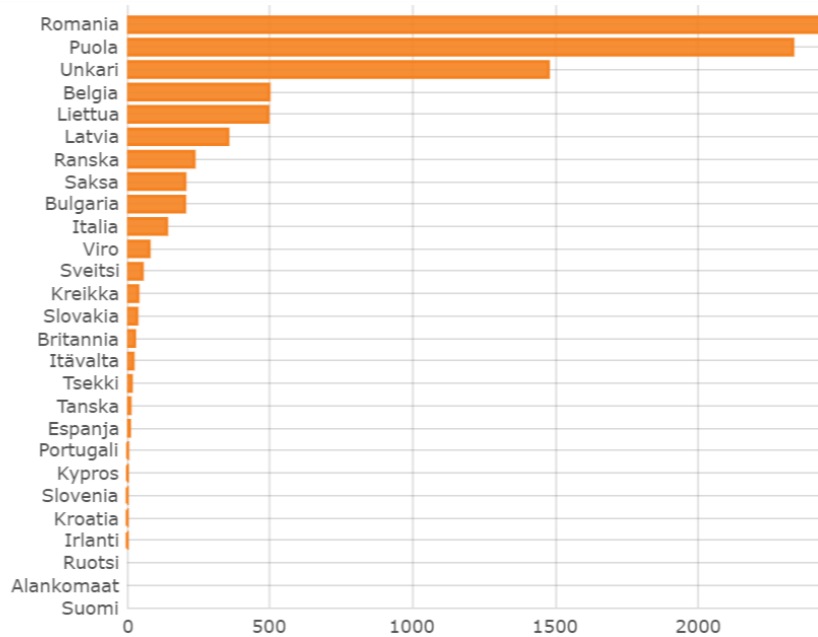
Lainsäädäntö vaikuttaa keskeisesti tuotantoeläinten hyvinvointiin määrittelemällä perustason tuotantoeläinten olosuhteille. Alueellisten ja paikallisten eläinsuojeluviranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä kohdellaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti. Eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista valvotaan eläinsuojelutarkastuksissa. Epäilyyn perustuvien tarkastusten lisäksi viranomaiset tarkastavat vuosittain otantatarkastuksina tietyn osuuden tuotantoeläintiloista. Tarkastuksista vastaavat valvontoihin erikoistuneet aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit. Valvonnan riskiperusteisuutta on kehitetty voimakkaasti viime vuosien aikana.

Eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevista tieteellisistä tutkimuksista on saatu paljon uutta tietoa hyvinvoinnin edellytyksistä ja eläimille oleellisen tärkeistä perustarpeista. Myös ihmisten näkemykset eläimille kuuluvasta arvosta sekä eläinten oikeasta kohtelusta ja käsittelystä ovat muuttuneet. Valvonnalla, ohjauksella ja koulutuksilla on saatu tuloksia aikaan. Yleisimmät syyt laiminlyönteihin nautatiloilla liittyivät pitopaikan tilavaatimuksiin ja puhtauteen, sikatiloilla virikemateriaalin ja emakoiden pesäntekomateriaalin puutteeseen. Broilerinkasvatuksessa yleisin syy oli riittämätön valaistus. Maaseutuohjelman koulutuksella, neuvonnalla ja maatalousinvestoinneilla sekä eläinten hyvinvointikorvauksilla pyritään parantamaan tuotantoeläinten hyvinvointia. (Luke 2020).

Eläinten hyvinvointikorvauksilla on ollut merkittävä vaikutus tuottajien tietoisuuden lisäämiseen. Arvioinnissa eläinten hyvinvointikorvausten vaikutuksista 80 % vastaajista ilmoitti, että heidän omat tietonsa eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ovat lisääntyneet. Arvioinnissa on todettu, että eläinlääkärin vuotuinen käynti on edistänyt tiloilla eläinten terveyden tarkkailua ja huomioonottamista (MMM 2015). Arvioinnissa todettiin, että osaamisen lisääminen on konkreettisesti parantanut eläinten hyvinvointia (MDI 2019). Maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 eläinten hyvinvointikorvaukset sisältävät paljon eläinten hyvinvoinnille tärkeitä asioita, mutta lukuisien yksityiskohtaisten ehtojen määrä aiheuttaa myös sen, että valvonnoissa virhemäärät ovat korkeita.

Suomen eläintautitilanne on kansainvälisesti verrattuna hyvä, mutta tilanteen ylläpitäminen edellyttää tautitorjunnan kehittämistä tiloilla. Tilakoon kasvu ja yhä erikoistuneempi tuotanto lisäävät eläin- ja muuta liikennettä tilojen välillä ja siten kasvattavat taudinpurkausten todennäköisyyttä ja taloudellisia seurauksia. Ruokavirasto kokoaa ajankohtaista tietoa vastustettavien eläintautien ja eräiden muiden tartuntojen esiintymisestä eri eläinlajeilla Suomessa (Ruokavirasto 2019). Kasvaneet riskit edellyttävät tuottajilta aikaisempaa enemmän panostusta bioturvallisuuteen; tilan sisäiseen ja ulkoiseen tautisuojaukseen. (Helsingin Yliopisto 2017).

Kirjattujen tautitapausten määrä on Euroopassa noussut huomattavasti vuosikymmenen alusta vuoteen 2017. Taustalla on muutama nopeasti leviävä tauti. Euroopan runsaslukuisimmat taudit ovat olleet märehitijöiden sinikielitauti (bluetongue), afrikkalainen sikarutto (ASF) ja korkeapatogeeninen lintuinfluenssa. Vuonna 2017 tammi-marraskuun jaksolla lähes 93% havainnoista liittyy näihin tauteihin. Suomessa ei ole tavattu sinikielitautia sitten 1960-luvun ja afrikkalaista sikaruttoa ei koskaan. (Luke 2020a)

Kuva 2.9.1.5. Euroopan eläntautien seurantajärjestelmään kirjatut todennetut tapaukset maittäin vuonna 2019. (Luke 2019)

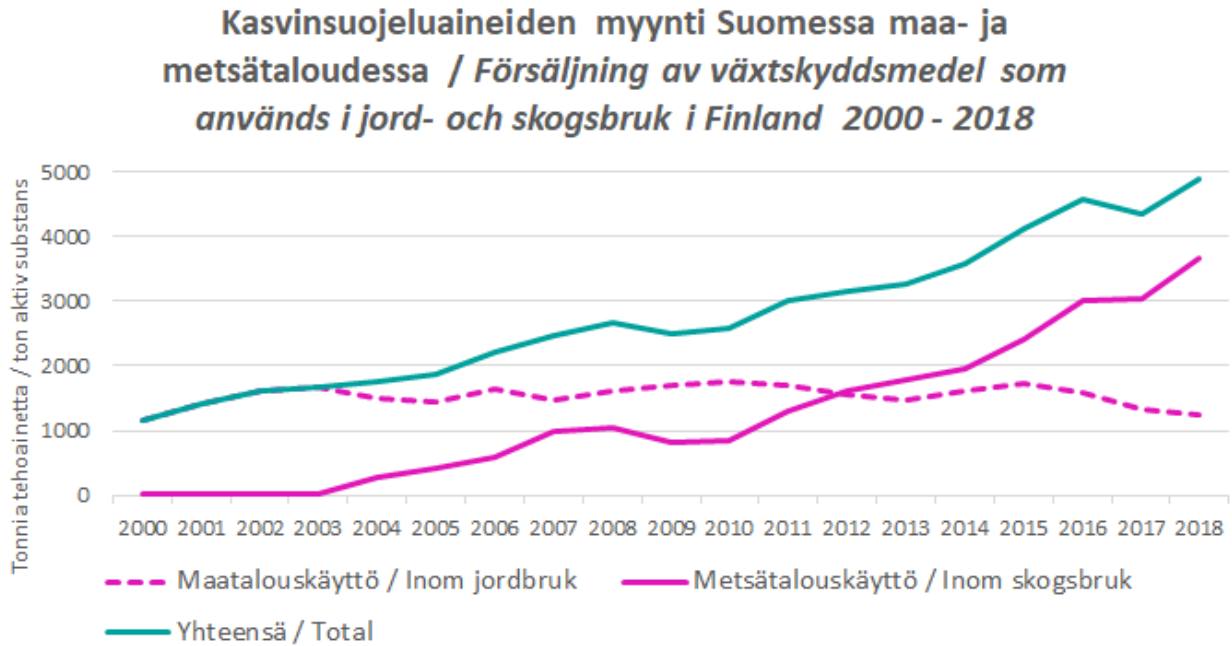
Elintarvikeuhkien (mm. kemialliset kasvinsuojeluaineet) hillitseminen

Suomessa käytetään varsin maltillisesti kemiallisia kasvinsuojeluaineita, mikä näkyy elintarvikkeiden vähäisinä torjunta-ainejääminä. Käytön ohjaus perustuu kasvinsuojeluaineiden kestävästä käytöstä annettuun direktiiviin (2009/128/EY). Tavoitteena on kasvinsuojeluaineiden käytöstä ihmisten terveydelle ja ympäristölle aiheutuvien riskien vähentäminen. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) koordinoi täytäntöönpanoa. Luomuviljelyssä on 14 % Suomen viljelyalasta ja 11 % tuloista on luomutiloja.

Tuotannolle asetetut kasvinsuojeluaineiden käytön vähentämiseen liittyvät yhteiskunnalliset vaatimukset ja samanaikainen kilpailukykyisen tuotannon säilyttäminen edellyttää kohtuuhintaisia ja kestäviä ratkaisuja kasvien suojelemiseksi. Käytössä vielä olevien vaarallisten aineiden korvaamista muilla aineilla tai vaihtoehtoisilla menetelmillä hidastaa vaihtoehtoisten menetelmien ja vähäriskisten aineiden riittämätön saatavuus. Tilanne on erityisen haastava Suomen ilmasto- ja ympäristöolosuhteiden johdosta. Verrattuna tilanteeseen 2000-luvun alussa kasvinsuojeluaineiden käyttömäärien hehtaariohtaiseen hienoiseen kasvuun ovat vaikuttaneet rikkakasveja suosivat sääolosuhteet sekä yleistynyt suorakylvö ja kevennetty muokkaus. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä on käsitelty erityistavoitteessa 5.

Suomessa käytetään kasvinsuojeluaineita myös metsätaloudessa. 2000-luvun alussa metsätaloudessa käytettävien kasvinsuojeluaineiden osuus kasvinsuojeluaineiden kokonaismyynnistä oli 0,05-0,3 %. Metsässä käytettävien kasvinsuojeluaineiden myynti on kasvanut viimeisten 20 vuoden aikana, erityisesti metsässä esiintyvän juurikäävän torjunnan takia. Juurikääpä aiheuttavat *Heterobasidion* –sienilajit. Nämä infektoivat Suomessa pääasiassa mäntyjä ja kuusia. Juurikäpäinfektio vähentää puun vuotuista tilavuuskasvua, heikentää puun laatua ja lisää tuulikaatoja. Suomessa laki velvoittaa metsän hakkaajan huolehtimaan juurikäävän torjunnasta kivennäis- ja turvemaalla suoritettavan kasvatus- ja uudistushakkuun yhteydessä juurikäävän leviämisen riskialueella toukokuun alun ja marraskuun lopun välisenä aikana. Kantokäsittely juurikäävän torjuntaan on yleistynyt, varsinkin sen jälkeen, kun siitä tuli lakisääteinen vuonna 2016. Ennen sitä valtio tuki juurikäävän torjuntaa. Yleisin kantokäsittelyyn käytetty tehoaine on urea ja urea on nykyään suurin metsätaloudessa käytetty kasvinsuojeluaine ja samalla eniten Suomessa myyty kasvinsuojeluaineiden tehoaine. Urealla ei ole Suomessa muita kasvinsuojelukäyttöjä. Ureavalmisteiden yhä kasvanut myyntimäärä on kääntänyt koko kasvinsuojeluaineiden myyntitilaston kasvuun, kun muiden kasvinsuojeluaineiden osalta trendi on laskeva. Vuonna 2018 urean osuus kasvinsuojeluaineiden kokonaismyynnistä oli noin 75 %. Jos

kolmeen vuoteen ei ole käytetty luomussa kiellettyjä lannoitteita tai torjunta-aineita, metsät ja joutomaat voidaan sertifioida luomukeruualueiksi.

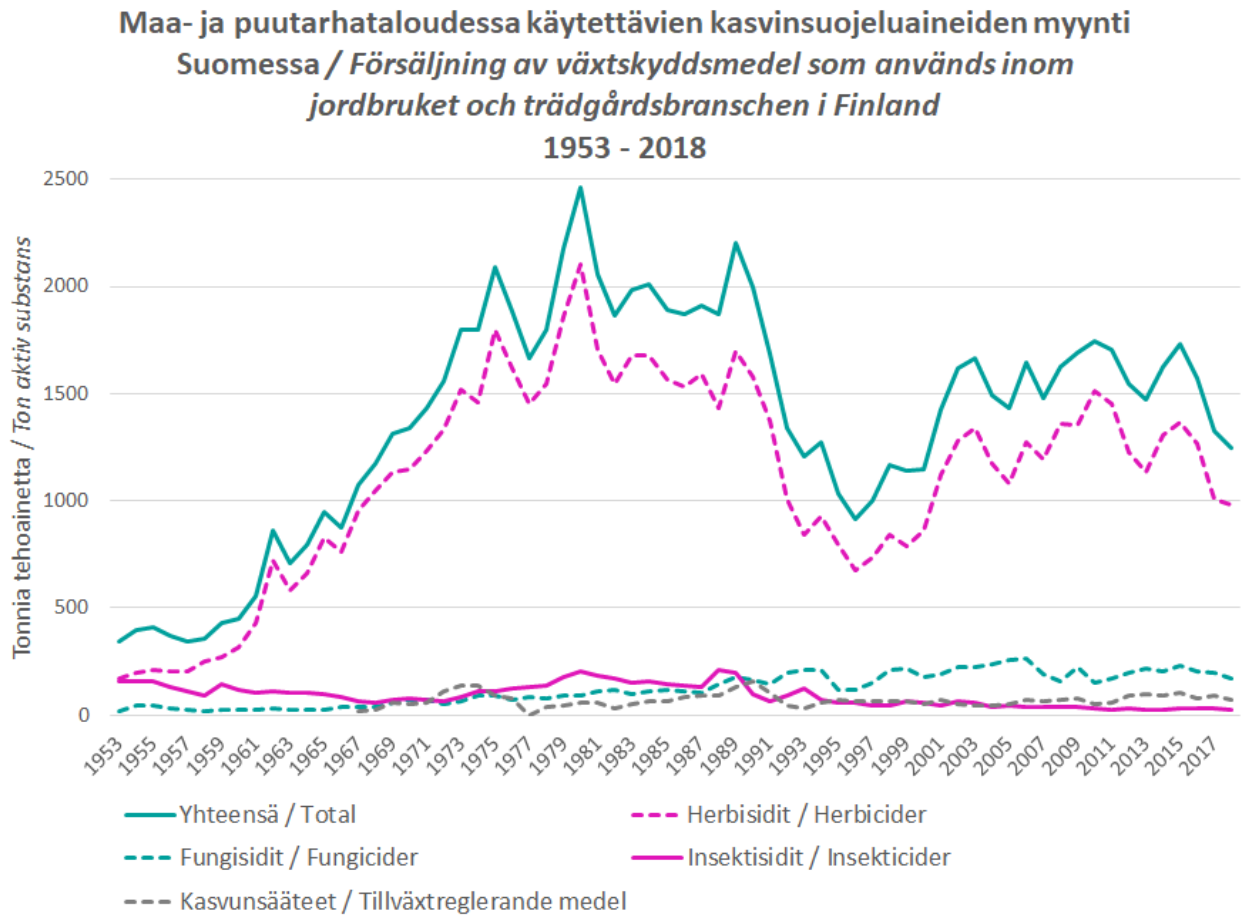

Kuva 2.9.1.6. Kasvinsuojeluaineiden myynti Suomessa maa- ja metsätaloudessa (TUKES 2021).

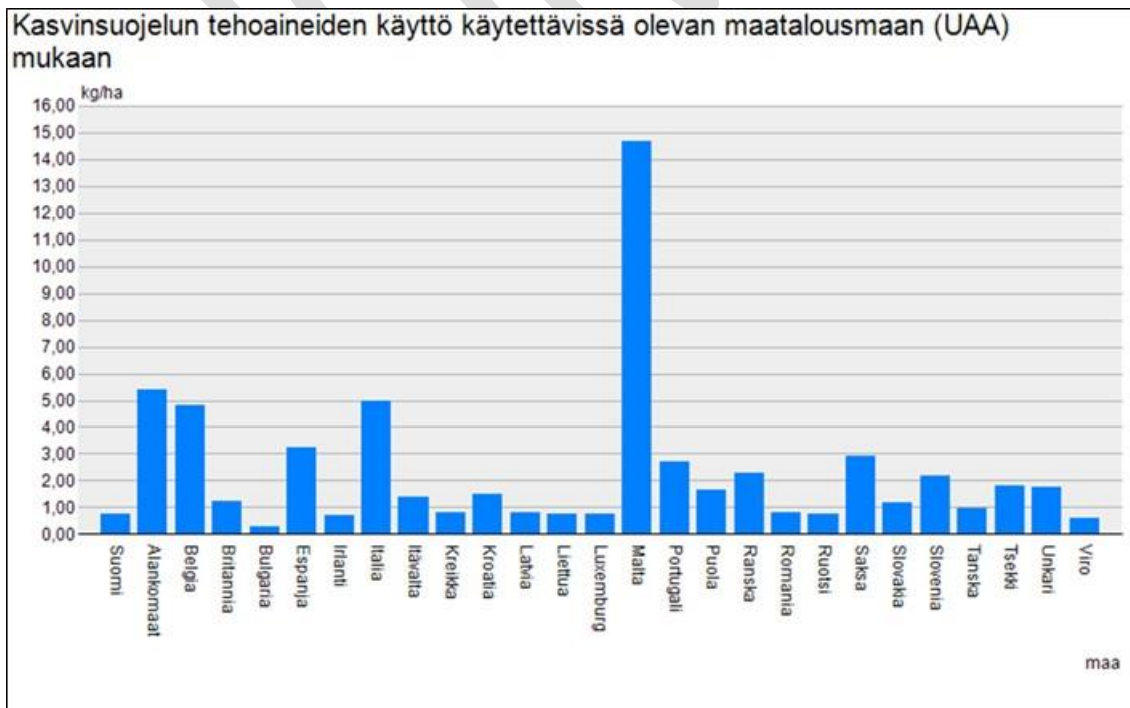
C.48: Risk and impacts of pesticides

Ao. lukuja ei portaalissa helmikuussa 2021:

https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef_indicators.html

Kuva 2.9.1.7. Maa- ja puutarhataloudessa myytävien kasvinsuojeluaineiden myynti Suomessa. TUKES 2021.

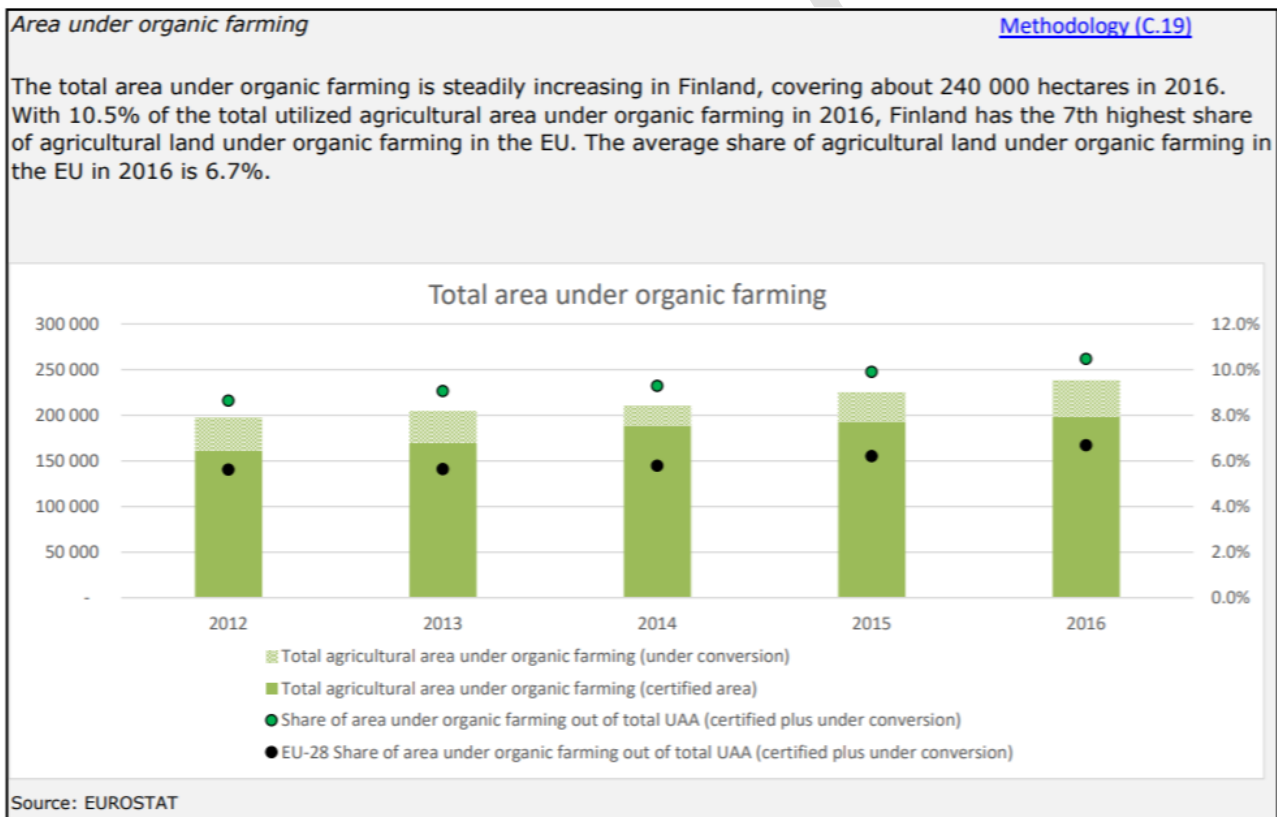

Kuva 2.9.1.8. Kasvinsuojelun tehoaineet kg/ha UAA vuonna 2015. (Luke 2019a)

Kuluttajat ja luonnonmukainen tuotanto

Luomutuotteiden kysyntä on kasvussa niin Suomessa kuin globaalisti (kts. erityistavoite 2). Luomun kuluttajabarometrin mukaan kuluttajien mukaan tärkeimmiksi syiksi ostaa luomua nousivat puhtaus tai torjunta-aineettomuus, ei-teollisten lannoitteiden käyttö, ekologisuus ja eläinten olot. Hinta on edelleen merkittävä tekijä mutta sen merkitys on aiempia vuosia pienempi. Maun merkitys taas on kasvanut. (Pro Luomu 2019)

Vuonna 2020 luonnonmukaisesti viljeltyä peltoalaa oli 14 % peltoalasta (Ruokavirasto 2020). Luonnonmukaista tuotantoa on käsitelty erityistavoitteissa 1, 2 ja 6. Valtioneuvoston periaatepäätös luomualan kehittämissuunnitelmasta ja luomualan kehittämisen tavoitteista vuoteen 2020, asettaa tavoitteeksi luonnonmukaisesti viljellyn peltoalan kasvattamisen 20 prosenttiin. Uusi luomuhjelma on tekeillä ja siinä tavoite nostetaan 25 %:iin. Kansallinen hankintastrategia on asettanut julkisten ammattikeittiöiden luomun käytön tavoitteeksi 25%.

Kuva 2.9.1.9. Luonnonmukainen ala Suomessa.

Ruokahävikin vähentäminen ja ruokaketjun kestävyden edistäminen

Suomen koko ruokaketjun ruokahävikiksi on arvioitu noin 400 - 500 miljoonaa kiloa vuodessa. Ruokahävikillä tarkoitetaan sitä pois heitettyä ruokaa ja raaka-ainetta, joka olisi jossain vaiheessa toisin säilyttäen tai valmistuen voitu syödä. Ruokahävikkiä syntyy elintarvikeketjun jokaisessa kohdassa. Määrällisesti ruokahävikki jakautuu seuraavasti: alkutuotanto noin 12 %, teollisuus noin 20 %, kauppa noin 18 %, ruokapalvelut noin 20 % ja kotitaloudet noin 30 %.

Euroopan komission päätös elintarvikejätteen mittaamisesta (2019/1597, 2008/98/EY) tuli voimaan toukokuussa 2019. Sen mukaan jäsenmaiden on raportoitava elintarvikejätteensä komissiolle vuodesta 2020 lähtien. Keväällä 2018 alkaneessa Luken kolmivuotisessa hankkeessa (Ruokahävikkiseuranta ja -tiekartta) on rakennettu elintarvikejätteen kansallista seurantajärjestelmää yhteistyössä alan toimijoiden ja ministeriöiden kanssa. Hankkeessa on kehitetty työkaluja elintarvikejätteen ja ruokahävikin seurantaan ja tuotetaan yhden

vuoden baseline-tiedot elintarvikejätteen ja ruokahävikin määrästä koko elintarvikeketjussa. Pääpaino on syömäkelpoisessa ruokahävikissä, mutta myös syömäkelvottoman elintarvikejätteen määrää on seurattu. Hankkeeseen liittyvä ruokahävikkitiekartta valmistui tammikuussa 2021 (Luke 2020b).

Elintarvikepakkausten tärkein positiivinen ympäristövaikutus on niiden mahdollisuus vähentää ympäristöä turhaan kuormittavaa ruokahävikkiä, ja näin ollen kokonaisjätteen määrää. Pakkaus vähentää ruokahävikkiä muun muassa suojelemalla tuotetta kemikaalisilta, biologisilta ja fyysisiltä vaurioilta, säilyttämällä ruoan tuoreena ja syömäkelpoisena sekä helpottamalla tuotteen käyttöä ja säilytystä. Hävikin kannalta tärkeitä tekijöitä ovat esimerkiksi pakkauksen kestävyys, uudelleen suljettavuus, oikeanlainen pakkauskoko sekä tarpeellinen informaatio, kuten elintarvikkeen parasta ennen -päiväys. Pakkauksilla myös vaikutetaan kuluttajien ostokäyttäytymiseen, jolla on erittäin suuri vaikutus ruokahävikin määrään ja syntymiseen (Laine 2020). Elintarvikepakkausten ympäristövaikutukset vaihtelevat, mutta ovat yleisesti alle 5 % tuotteen elinkaaren aikaisista ympäristökuormituksista (MTT 2011). Suomalaiset elintarvike- ja pakkausalan yritykset ovat lähivuosina satsanneet biopohjaisten pakkausten kehittämiseen, ja muun muassa monialainen perheyrittäjä Fazer lanseerasi kauran kuorista valmistetun leipäpussin helmikuussa 2021.

2.9.2. SWOT

Vahvuudet

Suomessa elintarvikkeiden raaka-aineiden laatu on korkea ja tuotteet turvallisia. Osana ruuan tuotantoprosessia vesivarat ovat runsaat ja puhtaat. Elintarvikeketju on vastuullista, koko tuotantoketjussa on hyvä jäljitettävyyden ja läpinäkyvyys.

Vahvat tutkimus- ja seurantajärjestelmät. Eläinten terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyvä osaaminen sekä eläintautien ja lääkkeiden käytön hallinta ovat suomalaisen tuotannon vahvuuksia. Suomessa on tehty ainutlaatuisia ennaltaehkäisevää eläinten terveydenhuoltoa, mikä on johtanut vähäiseen eläintautien määrään ja mikrobilääkkeiden käyttöön.

Torjunta-aineiden käyttö on maltillista. Luonnonmukainen tuotanto on yleistynyt ja tiloista 11 % on luomutiloja. Uuden kansallisen luomuhjelman tavoite on nostaa luonnonmukaisesti viljellyn maatalousmaan osuus 25 %:iin peltoalasta vuoteen 2030 mennessä. Kansallisen hankintastrategian tavoitteen mukaan julkisissa ammattikeittiöissä luomun käytön pitäisi olla 25 % vuonna 2030.

Suomalaiset kuluttajat luottavat kotimaisiin elintarvikkeisiin ja arvostavat kotimaista työtä ja lähellä tuotettua ruokaa.

Suomessa toteutetut toimenpiteet vastaavat hyvin komission Euroopan vihreän kehityksen ohjelman Pellolta pöytään- ajatuksiin (COM 2019, COM 2020). Määrätietoista toimintaa on edelleen jatkettava, jotta vahvuudet säilyvät.

Heikkoudet

Suomen elintarvikemarkkinat ovat pienet, mikä asettaa haasteita tuotteiden erilaistamiselle ja samaan aikaan riittävien volyymien saavuttamiselle, jotta tuotanto olisi kannattavaa.

Elintarviketurvallisuuteen ja tuotantoehtoihin liittyvät korkeat vaatimukset lisäävät kustannuksia koko tuotantoketjuun.

Tuotantoeläinten olosuhteissa ja hoidossa on edelleen parannettavaa, mikä osaltaan lisää mikrobilääkkeiden käyttötarvetta ja mikrobilääkeresistenssiä.

Yleisen markkinatiedon puute rajoittaa tuotekehitystä erityisesti pk-sektorilla.

Suomessa elintarvikesektori on perinteisesti toiminut tuotantolähtöisesti. Markkina- ja markkinointiosaamiseen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota, jotta kuluttajalähtöisyys voisi tulla todelliseksi toiminnan ajuriksi.

Mahdollisuudet

Kiinnostus ruuan terveys- ja ympäristövaikutuksista ja tuotannon eettisyydestä kasvaa. Uudet jakelukanavat ja uusi teknologia sekä elintarvikealan yritysten tiivistyvä yhteistyö antavat mahdollisuuksia vastata paremmin kysyntään kotimaassa ja kansainvälisesti.

Luomuviljelyala on suuri ja tuotannon määrää pystytään nostamaan sekä monipuolistamaan tuotantoa.

Eläinten hyvinvointiin ja hoitoon liittyvä osaaminen vähentää osaltaan mikrobilääkkeiden käyttötarvetta ja edistää kilpailukykyä, jota lisäksi vahvistaa tutkimustiedon tehokas käyttö. Eläinten hyvinvointimerkinnot osattava hyödyntää markkinoinnissa.

Suomalaisen luomuvalkuaisrehun tuotantoa kasvattamalla voidaan lisätä luomukotieläintuotantoa.

Todennettu turvallisuus ja jäljitettävyyttä lisäävät elintarvikkeiden vientimahdollisuuksia.

EU:n koulujakeluohjelman hyödyntäminen terveellisen ruokavalion edistämiseksi tiedostuskampanjoina. Luomutuotteiden osuutta voidaan kasvattaa laajentamalla tuotevalikoimaa ja nostamalla luomutuotteiden tukea.

Uhat

Kuluttajien arvostus ja kiinnostus kotimaisiin elintarvikkeisiin laskee eikä korkeasta laadusta olla valmiita maksamaan. Kuluttajaryhmien eriytyminen, vain pienellä osalla varaa maksaa laadusta.

Korkeaa laadun ja turvallisuuden tasoa ei pystytä enää varmistamaan, esim. antibioottiresistenttiys ja uudet, yllättävät terveysvaarat yleistyvät.

Vakavien eläintautien ja kasvinuhoojien leviäminen esim. matkailun, tuontielintarvikkeiden sekä eläinten ja eläinaineksen maahantulon kautta.

Yhteistyön vähäisyys, ikääntyminen ja näköalattomuus vievät kehittämisedellytykset elintarvikeyrityksissä.

Mikrobilääkkeiden käytön vähentämiselle asetetut prosentuaaliset tavoitteet ilman, että lähtötilanne otetaan huomioon. Sekä mikrobilääkkeiden käytön, että käytön vähentämisen tulee olla hallittua ja tarkoituksenmukaista. Eläimiä on lääkittävä, kun se on välttämätöntä tai kun lääkitsemättä jättäminen aiheuttaisi eläimille kärsimystä. Suomi on edelläkävijä mikrobilääkkeiden täsmällisessä käytössä ja samaa tulee edistää myös EU:ssa. On tärkeää, että EU edistää globaalilla tasolla eläinten hyvinvointia koskevia standardeja ja mikrobilääkeresistanssin vastaista työtä. Eläinten hyvinvointia tulisi edistää joulukuussa 2019 hyväksytyjen neuvoston päätelmien mukaisesti.

Torjunta-aineiden käytön vähentäminen ilman, että lähtötilanne ja torjunta-aineen käytön aiheuttama riski huomioidaan, on uhka suomalaiselle alkutuotannolle. Pohjoisen sijaintimme ja erityisolojamme takia suomalaisella alkutuotannolla on rajallinen viljelykasvivalikoima ja näille varsin vähän tehoaineita käytettävänä. Tehoaineiden käytön (kg) vähentäminen ei myöskään kerro tehoaineen riskistä, sillä monia vähäriskisiä tehoaineita käytetään määrällisesti paljon. Viljelyn satotasojen kasvattaminen ja monimuotoisuuden edistäminen edellyttävät toimivia tehoaineita, jotka oikein käytettynä ovat turvallisia viljelijälle, kuluttajalle ja ympäristölle. Suomessa viljellystä ruoasta löytyy vain vähän torjunta-ainejäämiä moneen muuhun Euroopan maahan verrattuna. Vähäiset jäämät kotimaisissa elintarvikkeissa osoittavat suomalaisten vastuulliseen torjunta-aineiden käyttöön.

Nelikenttä (tiivistelmä)

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ruuan ja sen raaka-aineiden korkea laatu ja turvallisuus - Runsaat ja puhtaat vesivarat osana ruuan tuotantoprosessia - Puhdas luonto ja aidot luonnontuotteet - Vahvat tutkimus- ja seurantajärjestelmät - Hyvä jäljitettävyys ja tuotantoketjun läpinäkyvyys, elintarvikeketjun vastuullisuus - Vähäinen eläintautien määrä ja mikrobilääkkeiden käyttö sekä ainutlaatuinen ennaltaehkäisevä eläinten terveydenhuolto - Suuri luomupinta-ala 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elintarvikeeturvallisuuteen ja tuotantoehtoihin liittyvät korkeat vaatimukset lisäävät kustannuksia koko tuotantoketjuun - Tuotantoeläinten olosuhteissa ja hoidossa on edelleen parannettavaa - Avoimen markkinatiedon puute - Markkina- ja markkinointiosaamisen puute
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuluttajilla on vahva kotimaisuuspreferenssi - Kiinnostus ruuan terveys- ja ympäristövaikutuksista ja tuotannon eettisyydestä kasvaa - Uudet jakelukanavat ja uusi teknologia sekä elintarvikealan yritysten tiivistyvä yhteistyö antavat mahdollisuuksia vastata paremmin terveellisten tuotteiden kysyntään kotimaassa ja kansainvälisesti - Eläinten hyvinvointiin ja hoitoon sekä terveyteen liittyvä osaaminen mm. vähentää mikrobilääkkeiden käyttöä ja edistää kilpailukykyä, jota lisäksi vahvistaa tutkimustiedon tehokas käyttö - Positiivinen maakuva sekä todennettu turvallisuus ja jäljitettävyys lisäävät elintarvikkeiden vientimahdollisuuksia - Vaihtoehtoisia kasvinsuojelumenetelmiä kehitetään ja otetaan käyttöön - vähittäismyynnissä, ammattikeittiöissä ja viennissä on suuri kiinnostus luomuelintarvikkeisiin 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuluttajien arvostus ja kiinnostus kotimaisiin elintarvikkeisiin laskee eikä korkeasta laadusta olla valmiita maksamaan - Korkeaa laadun ja turvallisuuden tasoa ei pystytä enää varmistamaan, esim. antibiootiresistenttiys ja uudet, yllättävät terveysvaarat yleistyvät - Eläin- ja kasvitautien leviäminen ihmisten ymmärtämättömyyden ja vastuuttomuuden takia - Ilmastonmuutos ja tautien lisääntyminen lisää kasvinsuojelun tarpeita - Mikrobilääkkeiden käytön vähentäminen ilman lähtötilan huomioimista - Torjunta-aineiden käytön vähentäminen ilman, että lähtötilanne ja torjunta-aineen käytön aiheuttama riski huomioidaan

2.9.3. Tarveanalyysi

Varmistetaan kuluttajien tarpeisiin vastaavan kohtuuhintaisen ruuan tarjonta

Kuluttajan tarpeiden, mieltymysten ja käyttäytymismallien huomioimiseen pitää kiinnittää yhä enemmän huomiota, ja kuluttajatiedon pitää kulkea alkutuotantoon asti. Tarjonnan kehittäminen on hidasta, mutta kiinnostus ruuan terveys- ja ympäristövaikutuksista ja tuotannon eettisyydestä kasvaa. Tulee vahvistaa eri hallinnonalojen toimia edistää koko ruokaketjun toimintaa vastaamaan nykyistä paremmin kuluttajien tarpeisiin. Työssä tarvitaan viestintää tavoitteista ja uusia teknologisia innovaatioita, mutta ennen kaikkea yhteistyötä. Työssä tarvitaan myös tutkimustietoa kuluttajien käyttäytymismalleista ja mieltymyksistä. Kuluttajien ostotiedon avaaminen tutkimus- ja viranomaiskäyttöön auttaisi merkittävästi riskiarviota ja tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta. Julkisten hankintojen suuntaaminen terveyttä edistäviin ja kestävästi tuotettuihin elintarvikkeisiin on käytännön keino tukea ja monipuolistaa kotimaista tuotantoa.

Vientipainotukset Suomen vahvuusalueisiin edistävät kotimaista tuotantoa ja tarjontaa. Tuotantotekniikat, joissa yhdistyvät perinteisen ja luomutuotannon tuotantotavat edistävät uusia kestävämpiä tuotantotapoja.

Ihmisten tai ympäristön terveyden ja hyvinvoinnin kustannuksella ei voi rakentaa kestävää ruokajärjestelmää. EU:n keskeinen arvo on kuluttajansuoja ja kansalaisten terveys, joten terveys tulisi huomioida kaikissa politiikoissa, myös maatalouspolitiikassa. Suomessa kestävä ruokajärjestelmän pohjana ovat maamme ruuantuotannon ja ravitsemuksen sekä ruokakulttuurin lähtökohdat, ja siihen liittyy suunta kohti kestävä kehityksen tavoitteiden mukaista vähähiilisempää, ympäristöystävällisempää ja terveyttä edistävää ruokajärjestelmää.

Kuva 2.9.1.10. Kestävän ruokajärjestelmän elementit (MMM2020)

Terveellisten ruokavalintojen tulisi olla kaikille helppoa tehdä. Esimerkiksi kasvikunnan tuotteiden esilläpito ja hinnoittelu ovat tärkeä tapa edistää kuluttajien hyviä ruokavalintoja. Terveellisten elintarvikkeiden kohtuullinen hinta edistää etenkin haavoittuvien kansalaisryhmien, kuten heikommassa taloudellisessa asemassa olevien, hyviä ruokavalintoja. Uuden kansallisen luomuhjelman tavoite on nostaa luonnonmukaisesti viljellyn maatalousmaan osuus 25 %:iin peltoalasta vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi kansallisen hankintastrategian tavoitteena on nostaa luomuruuan osuus 25 %:iin julkisissa ammattikeittiöissä vuoteen 2030 mennessä.

Tuotantoeläinten ennaltaehkäisevän terveydenhuollon ylläpitäminen ja hyvinvoinnin edistäminen

Eläinten terveydenhuolto on osa kansallista laatustrategiaa ja se vahvistaa elintarviketuotantoketjun vahvuuksia kuten hyvää eläinten terveystilannetta, vähäistä lääkkeiden käyttöä ja vähäisempää mikrobilääkeresistenssiä, elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä parantaa tilatason seurantaa, läpinäkyvyyttä ja dokumentaatiota. Lyhyt tuotantoketju takaa läpinäkyvyyttä tuotanto-olosuhteisiin ja -tapaan. Tuotantoeläinten ennaltaehkäisevällä terveydenhuollolla vahvistetaan myös maatilojen riskienhallintaa.

Tuotantoeläinten olosuhteissa havaitaan edelleen puutteita. Eläinten hyvällä voinnilla voidaan vähentää lääkkeiden käyttöä ja mikrobilääkeresistenssiä. Julkisessa keskustelussa on puututtu tuotantotapoihin sekä eläinten hyvinvoinnin tasoon, valvontaan ja lainsäädännön rikkomuksiin. Eläinsuojelulain uudistuksella pyritään vastaamaan moniin esille nousseisiin asioihin. Eläinten hyvinvoinnin edistäminen edellyttää monien eri tahojen toimintaa ja yhteistyötä. Oikean tiedon kertominen suomalaisesta tuotantotavasta ja koko tuotantoketjun kattava avoimuus ovat kuluttajalle tärkeitä. Olemassa olevan ja uuden tutkimustiedon jalkauttaminen käytäntöön koulutuksen ja neuvonnan avulla on tärkeää eettisen tuotannon määrittelemiseksi. Lisäksi tarvitaan yksittäisiä toimenpiteitä kuluttajaosaamisen lisäämiseksi ja tuotannon kehittämiseksi esim.

eläinten hyvinvointimerkki, luomutuotannon lisääminen, eläinten hyvinvointikorvausten jatkaminen, kuluttajan opastaminen ruokatajuiseksi kansalaiseksi ja erilaisten kuluttajasegmenttien ymmärtäminen. Eläinten hyvinvointikorvauksissa tilakohtaisilla hyvinvointisuunnitelmilla ja näiden säännöllisillä päivittäisillä tiloilla pystyttäisiin seuraamaan ja kehittämään toimia eläinten hyvinvoinnista, terveydenhoidosta ja bioturvallisuudesta. Tilakohtaisella suunnittelulla järjestelmään saataisiin tarvittavaa joustavuutta nykyisen tukijärjestelmän ennalta määrättyihin useisiin yksityiskohtaisiin vaatimuksiin nähden. Luomukotieläintilojen määrä kasvaa ja oli jo 1126 vuonna 2020.

Kemiallisen kasvinsuojelun vähentäminen

Suomessa toteutetaan kasvinsuojeluaineiden kestävä käytön kansallista toimintaohjelmaa, joka perustuu torjunta-aineiden kestävästä käytöstä annettuun direktiiviin (2009/128/EY). Tavoitteena on kasvinsuojeluaineiden käytöstä ihmisten terveydelle ja ympäristölle aiheutuvien riskien vähentäminen. Keskeisinä toimenpiteinä ovat kasvinsuojeluaineiden ammattimaisten käyttäjien tutkintovaatimus, koulutus, neuvonta ja levitysvälineiden testaus sekä integroidun torjunnan yleisten periaatteiden käyttöönoton edistäminen. Käytössä vielä olevien vaarallisten aineiden korvaamista muilla aineilla tai vaihtoehtoisilla menetelmillä hidastaa vaihtoehtoisten menetelmien ja vähäriskisten aineiden riittämätön saatavuus. Erityisesti minor crops:lla eli kasveilla joita viljellään vähäisissä määrin, tilanne on hankala, mikä vaikeuttaa tuotannon monipuolistamista. Minor crop kasveiksi Suomessa luetaan mm. avomaanvihannekset, hedelmät ja marjat sekä viljakasveja mm. tattari ja kvinoa.

Kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käytön ja riskien vähentäminen on osa EU:n Pelloilta pöytään –strategiaa, jolla halutaan vähentää maatalouden haitallisia ympäristövaikutuksia. Kemiallisen kasvinsuojelun vähentämisessä keskeistä on luonnonmukaisesti viljellyn peltopinta-alan kasvattaminen.

Puutarhakasvien viljely edellyttää tavanomaisesti tehokkaan kemiallisen kasvinsuojelun. Menetelmiä, joilla kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttöä voidaan vähentää, kehitetään jatkuvasti. Puutarhakasvien viljelyssä kasvinsuojelun tarvetta voidaan vähentää mm. käyttämällä katteita. Osalle puutarhakasveista on kehitetty erikoistuneita biologisia ja mekaanisia torjuntamenetelmiä, joista on saatu käyttökokemuksia ohjelmakauden 2014-2020 ympäristökorvausjärjestelmän kautta. Näiden keinojen soveltamista tavanomaisessa tuotannossa on edelleen tarve edistää ja menetelmiä kehittää.

Elintarvikeuhat kasvussa

Maailmanlaajuisesti antibioottien runsas käyttö on johtanut resistenttien superbakteerien syntyyn. Tarvitaan toimenpiteitä antibioottien käytön vähentämiseen (EU AMR action plans). Vaikka Suomen mikrobilääkeresistenssitilanne on kansainvälisessä vertailussa erinomaisella tasolla, on Suomessakin tunnistettu kehittämistarpeita mikrobilääkeresistenssin torjunnan parantamiseksi.

Elintarviketurvallisuusuhat kasvavat ilmastonmuutoksen ja kansainvälistymisen johdosta. Pitkät, verkostomaiset kuljetusketjut haastavat jäljitettävyyden, pakkausten rooli kasvaa ja kierrätystavoitteet lisäävät vierasaineriskiä. Kuluttajaryhmien eriytyminen laajentaa tuotevalikoimaa ja asettaa lisää paineita suojella haavoittuvia kuluttajaryhmiä, kuten lapsia ja vanhuksia, joiden oma osaaminen ja valinnanvapaus ovat rajoittuneita.

Vastuullinen viestintä, jolla edistetään kuluttajatietoutta elintarvikeuhkista, suomalaisen tuotannon vahvuuksista ja kuluttajan omien toimien vaikutuksista, auttaisi kuluttajaa elintarvikeuhkien kohtaamisessa.

Tulevaisuuden mahdollisuus on teknologinen kehitys ja teknologioiden hyödyntäminen elintarvikeuhkien hillitsemiseksi

Korkean elintarviketurvallisuuden tason ylläpitäminen

On tärkeää ylläpitää myös jatkossa korkeaa elintarviketurvallisuuden tasoa. Korkea elintarviketurvallisuuden taso säästää yhteiskunnan terveydenhoitokuluja, edistää terveyttä ja työkykyä ja toimii kilpailuvalltina

elintarvikeviennissä ja on jo itsessään vientiartikkeli. Kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden edistämiseksi myös elintarviketurvallisuuden kannalta olennaista on arvioida ja hallita ruokaan ja ruoantuotantoon liittyviä biologisia, kemiallisia, fysikaalisia sekä ravitsemuksellisia vaaroja ja yhteisvaikutuksia ihmisten terveydelle. Elintarvikkeiden jäljitettävyyden raaka-aineiden alkulähteiltä kuluttajalle asti on avainasemassa riskien hallinnalle. Osana talousvaikutusten arviointia myös elintarviketurvallisuuden edistämiseksi tähtäävät toimet tulee suunnata mahdollisimman kustannustehokkaasti ja riskiperusteisesti. Myös alkutuotannon pitää hyötyä taloudellisesti tehdystä työstä.

Oman tuotannon säilyminen on edellytys vaikuttavien toimien tekemiselle, joten alkutuotannon kannattavuudesta huolehtiminen siten, että Suomen omavaraisuusaste elintarviketuotannossa säilyy mahdollistaa tuotantotapoihin vaikuttamisen. Alkutuotannon tueksi tarvitaan riittävä elintarvikeuhkiin liittyvä seuranta ja ennakointi, jolla voidaan myös jatkossa torjua mm. salmonellaa.

On huolehdittava, että Suomessa viranomaisjärjestelmä kykenee vastaamaan valvonnallisiin haasteisiin ja että Suomessa on valmius tehokkaasti tunnistaa, hoitaa, ehkäistä ennalta ja torjua eläintauteja ja kasvintuhoojia, zoonooseja sekä muita uusia ja jo tunnettuja elintarviketurvallisuuteen liittyviä uhkia.

Elintarviketurvallisuushat, kuten antibioottiresistenttien mikrobien leviäminen, on ennaltaehkäistävä, sillä paluuta ei enää ole, mikäli nykytila menetetään. Kuluttajavaikutukset näkyvät kotimaisen ruoan ostohalukkuutena, alkutuotannon kannattavuuden kohenemisena ja pitkällä aikajänteellä kansanterveyden paranemisella.

Uutta teknologiaa tulee hyödyntää elintarviketurvallisuuden edistämässä ja valvonnassa. Kuluttajanäkökulmasta korkean elintarviketurvallisuuden tason ylläpitämiseksi tehtävinä toimenpiteinä ovat tärkeitä:

- Jäljitettävyyden kehittämisen elintarvikkeiden jäljitettävyyden varmistamiseksi.
- Suomalaisen alkutuotannon hyvien käytäntöjen ja mallien jatkaminen nykyisen hyvän tilanteen säilyttämiseksi ja edistäminen EU:ssa.
- Kuluttajan elintarviketurvallisuustaitojen ja -osaamisen vahvistaminen ja laajentaminen kattamaan myös kestävä ja terveellinen valinnat.
- Suomalaisen korkean elintarviketurvallisuuden hyödyntäminen osana laatua ja markkina-arvoa nostavana tekijänä.

Ruokahävikin vähentäminen ja ruokaketjun kestävyden edistäminen

Keskipitkän ilmastopoliittisen ohjelman tavoitteena on puolittaa ruokahävikki julkisissa keittiöissä vuoteen 2030 mennessä, kannustamalla alan eri toimijoita (mm. kauppa, teollisuutta ja ravintoloita) vapaaehtoiisiin sitoumuksiin ja kehittämällä ruokahävikin mittausta- ja seurantaohjelmia. Agenda 2030 kestävä kehitys tavoite 12.3. on puolittaa vuoteen 2030 mennessä ruokahävikki jälleenmyyjä- ja kuluttajatasolla sekä vähentää ruokahävikkiä tuotanto- ja jakeluketjuissa (YK). Tärkeimpinä ruokahävikin vähentämistä ja ruokaketjun kestävyttä edistävinä toimenpiteinä painottuivat:

- Kestävien ruokavalintojen tekeminen helpoksi, edulliseksi ja herkulliseksi.
- Tavoitteeksi, ettei ruokahävikkiä synny ja sen edistämisen ohjaukset.
- Tuotannon kestävyden tutkimus ja tiedottaminen, jossa muistetaan huomioida myös kansalliset vahvuudet ja niistä kertominen.
- Koulujen rooli ruokahävikin vähentämisen ja kestävien ruokavalintojen edistämiseksi sekä opetuksen että koululounaan kautta.

2.9.4. Toimenpiteet

Nykytilaa koskevan analysoinnin ja tarpeiden arvioinnin perusteella erityistavoitteeseen 9 vastataan erityisesti seuraavilla toimenpiteillä. Osa näistä sisältyy CAP-suunnitelmaan, osa toteutetaan sen ulkopuolella.

Tarvitsemme kuluttajien valistusta. Terveellisten ja kestävien ruokavalintojen tulisi olla kaikille helppoa tehdä. Ruokahävikkiä vähennetään.

- Viestintä, yhteistyö, teknologiainnovaatiot
- Digitaalisuuden edistäminen ruokaketjussa
- EU:n koulujakelujärjestelmän laajentaminen
- Kasvisten ja hedelmien kulutustiedot
- ammattikeittiöiden luomun käyttö 25 %:iin vuoteen 2030 mennessä kansallisen hankintastrategian mukaisesti
- Kouluruokailuun osallistuneet

Kestävät julkiset elintarvikehankinnat, jotka huomioivat vastuullisesti tuotetut tuotteet, terveellisen ruokavalion sekä ympäristömyönteisen logistiikan.

Antibioottien runsas käyttö on johtanut resistenttien superbakteerien syntyyn. Tarvitaan toimenpiteitä antibioottien käyttötärpeen vähentämiseen. Suomen mikrobilääkeresistenssitilanne on kansainvälisessä vertailussa erinomaisella tasolla, mutta on kuitenkin tunnistettu kehittämistarpeita mikrobilääkeresistenssin torjunnan parantamiseksi. Eläinten terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyvä osaaminen sekä eläintautien ja lääkkeiden käytön hallinta vaikuttavat antibioottien käyttötärpeen vähentämiseen. Tarvitsemme viljelijöiden neuvontaa ja koulutusta eläinten terveydenhuollosta, hyvinvoinnista ja ennaltaehkäisevistä toimista.

- Koulutus, neuvonta, eläinten terveydenhuolto- ja hyvinvointitoimenpiteet
- Neuvo 2020 –neuvontapalveluiden jatkuminen (Neuvo2030)
- Luomutuotannon laajentaminen

Eläinten hyvinvointiin ja hoitoon liittyvä osaaminen edistää kilpailukykyä, jota lisäksi vahvistaa tutkimustiedon tehokas käyttö.

- Tutkimuksen ja neuvonnan yhteistyö
- Eläinten hyvinvointimerkki
- Eläinten hyvinvointikorvausjärjestelmän kehittäminen
- Kehittämisinvestoinnit (laadulliset vaatimukset huomioidaan investointirahoituksessa)

Eläinten hyvinvointimerkinnot ja muut vastaavat kestävästä kulutuksesta ohjaavat pakkausmerkinnät on osattava hyödyntää markkinoinnissa.

Käytössä vielä olevien haitallisten kasvinsuojeluaineiden korvaamista muilla aineilla tai vaihtoehtoisilla menetelmillä hidastaa vaihtoehtoisten menetelmien ja vähäriskisten aineiden riittämätön saatavuus. Tarvitsemme kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käytön ohjausta, tutkimusta, innovaatioita, luonnonmukaista tuotantoa ja biologista torjuntaa.

- Koulutus, neuvonta
- Ympäristötoimenpiteet: puutarhakasvien vaihtoehtoisen kasvinsuojelun toimenpide, jossa hyödynnetään vaihtoehtoisen kasvinsuojelun menetelmiä sekä seurataan niiden onnistumista.
- Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen
- Vapaaehtoiset sertifikaatit
- luomukeruualueen laajentaminen

2.9.5. Tavoitteet ja arvot tulosindikaattoreille

Tulosindikaattorit	Tavoitearvot
R.36^{PR} Limiting antimicrobial use: Share of livestock units (LU) concerned by supported actions to limit the use of antimicrobials (prevention/reduction)	85 %
R.37^{PR} Sustainable and reduced use of pesticides: Share of Utilised Agricultural Area (UAA) concerned by supported specific commitments which lead to a sustainable use of pesticides in order to reduce risks and impacts of pesticides such as pesticides leakage.	20 %

Tulosindikaattorit	Tavoitearvot
R.38^{PR} Improving animal welfare: Share of livestock units (LU) covered by supported actions to improve animal welfare.	85 %
R.39^{PR} Development of organic farming: Share of Utilised Agricultural Area (UAA) supported by the CAP for organic farming, with a split between maintenance and conversion.	20 %

Lähdeluettelo

- CDC 2020. www.cdc.gov/onehealth
- COM 2019. European Green Deal. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- Commission 2019. Analytical factsheet for Finland: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_fi.pdf
- COM 2020. Pellolta pöytään -strategia. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0005.02/DOC_1&format=PDF
- ESVAC 2016. Sales of the various veterinary antimicrobial classes for food-producing species in European countries in 2016, 8th ESVAC report.
- ETT 2020. www.ett.fi
- Euroopan unionin neuvosto 2019. Bioturvallisuus ja rajat ylittävät eläintaudit. Neuvoston päätelmät 18.6.2019 (10368/1/19).
- European Commission. http://ec.europa.eu/health/amr/antimicrobial-resistance_en
- Evira 2018. <https://www.evira.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintautien-vastustaminen-ja-valvonta/>
- FINRES-Vet 2018. Finnish Veterinary Antimicrobial Resistance Monitoring and Consumption of Antimicrobial Agents. https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/viljelijat/elaintenpito/elainten-laakitseminen/antibioottiresistenssin_seuranta/finresvet2018_tiivistelma_fi.pdf
- Helsingin Yliopisto 2017. Kotieläinalalle kilpailukykyä bioturvallisuudesta (hanke käynnissä).
- Hyvää Suomesta 2020. Suomessa ei lisätä eläinten kasvua antibiooteilla. <https://www.hyvaasuomesta.fi/suomalainen-ruoka/suomalaiset-ruokaketjut/liha/antibiootteja-vain-tarpeeseen>
- Laine 2020. Tuote ilman pakkausta – uhka vai mahdollisuus? Helsingin yliopisto, Maatalousmetsätieteellinen tiedekunta, Taloustieteen laitos. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/312836/Laine_Veera_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Luke 2019a. Tutkimustulostietokannat px.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/maatalous/
- Luke 2020. Laiminlyöntien osuus tuotantoeläinten otantaan perustuvissa eläinsuojelutarkastuksissa. <https://stat.luke.fi/indikaattori/laiminly%C3%B6ntien-osuus-tuotantoel%C3%A4inten-otantaan-perustuvissa-el%C3%A4insuojelutarkastuksissa>
- Luke 2020a. Eläinten tautitilanne. <https://www.luke.fi/ruokafakta/liha-ja-kala/elainten-tautitilanne/>
- Luke 2020b. Ruokahävikkiseuranta ja –tiekartta. <https://www.luke.fi/ruokahavikkiseuranta/>
- MDI 2019. Maaseutuohjelma 2014-2020 - Neuvontatoimenpiteen arviointi. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161529>
- MMM 2015. Selvitys Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2007–2013 sisältyneen eläinten hyvinvoinnin tuen vaikutuksista. Maa- ja metsätalousministeriö 8/2015. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/64961/MMM_8_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- MMM 2020. Maa- ja metsätalousministeriön infograafit kestävän ruokajärjestelmän elementeistä. https://drive.google.com/drive/folders/1jU3zZF_FqfXRT2kxfjuNemqeYErkXcjq
- MTT 2011. Elintarvikkeiden pakkausvaihtoehtojen ympäristövaikutukset. <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti14a.pdf>
- Pro Luomu 2017. <https://proluomu.fi/koulujakelutuki-tuo-luomumaidon-kouluihin-ja-paivakoteihin/>

- Pro Luomu 2019. Luomun Kuluttajabarometri 2019 www.proluomu.fi
- Ruoka2030. Ruokapoliittinen selonteko. <https://mmm.fi/ruoka2030>
- Ruokafakta 2018.
<https://www.luke.fi/ruokafakta/yleista-tietoa/antibioottien-kaytto/>
<https://www.luke.fi/ruokafakta/yleista-tietoa/mikrobilaakeresistenssi/>
<https://www.luke.fi/ruokafakta/yleista-tietoa/salmonellatilanne/>
- Ruokavirasto 2019. Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2015-2019 toteutumisesta vuonna 2018. https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/mika-on-ruokavirasto/elintarviketurvallisuus/mancp_report_finland_2018.pdf
- Ruokavirasto 2019a. Eläintaudit Suomessa 2018. <https://www.ruokavirasto.fi/teemat/zoonoosikeskus/uutiset/2019/suomessa-elaintautitilanne-2018-oli-suotuisa-myos-ihmisten-terveydelle/>
- Ruokavirasto 2020. <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/viljelijat/luomutilat/tilastot/luomu-2020ep.pdf>
- State of health EU.
https://ec.europa.eu/health/state/glance_en
<https://euobserver.com/health/140006>
- Sukura ja Hänninen 2016. One Health - ihmisten, eläinten ja ympäristön yhteinen terveys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo13214>
- THL 2015.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-lihavuusohjelma-20122015/lihavuus-lukuina/lihavuus-tulee-kalliiksi>
- TUKES 2021. <https://tukes.fi/kemikaalit/kasvinsuojeluaineet/myyntitilastot>
- VRN 2020. Kansalliset ravitsemussuosituksiset.
<https://www.ruokavirasto.fi/teemat/terveytta-edistava-ruokavalio/ravitsemus--ja-ruokasuositukset/>
- WHO 2015. http://ec.europa.eu/health/indicators/docs/incd_en.pdf
- YK. <https://www.yk.fi/sdg>